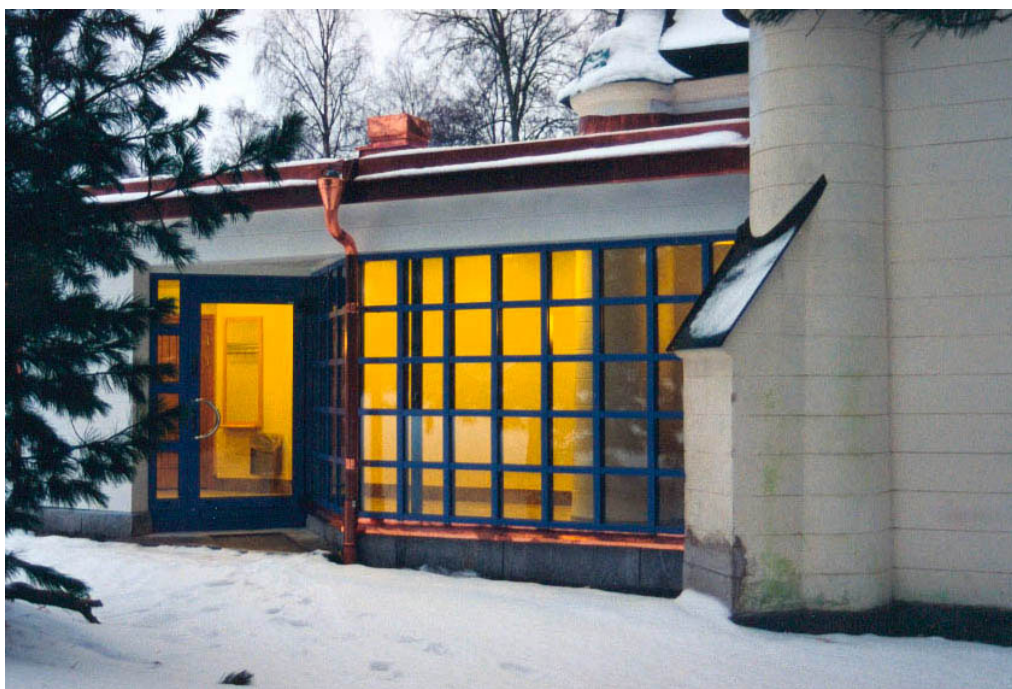

Alnö gravkapell

Alnö socken, Sundsvalls kommun

TILLBYGGNAD AV GRAVKAPPELLET

M
LÄNSMUSEET
VÄSTERNORRLAND

Länsmuseet Västernorrland
Kulturmiljöavdelningens rapport nr. 2003:19
Anette Lund

Innehåll

	Sida
INLEDNING	3
BESKRIVNING OCH HISTORIK	3
FÖRUTSÄTTNINGAR	4
RESULTAT	4
KÄLLOR	7

INLEDNING

Under 2000 -2001 gjordes en tillbyggnad av Alnö begravningsgravkapell, Alnö församling, Sundsvalls kommun.

Länsstyrelsens gav i beslut, 225-8965-99, tillstånd till tillbyggnad av Alnö gravkapell i enlighet med inlämnade handlingar, som upprättats 1999-10-05 av Svante Rosenlind, Sundsvall, under villkor att ”ansökan innan byggstart kompletteras med arbetshandlingar som detaljerat anger byggnadsmaterial, inredningsdetaljer m m för länsstyrelsens godkännande” .

Länsmuseet Västernorrland har på uppdrag av Alnö församling deltagit som antikvarisk sakkunnig vid tillbyggnadsarbetet. Syftet med detta är att den antikvariskt sakkunnige, kan tillföra nödvändig kunskap om traditionella material och arbetsmetoder, i förekommande fall förtydliga och precisera kulturhistoriska värden i detaljdiskussioner och avgöra utifrån kulturhistoriska ställningstaganden beslut om insatser under arbetets gång. Avsikten är också att en antikvarisk medverkan skall öka vår kännedom och kunskap om de kulturhistoriska värdena som Alnö gravkapell besitter och underlätta bevarandet av dessa värden.

Denna rapportsammanställning utgör en del av projektet, läns museets dnr: 567-99. Slutrapporten, utförd av ADL Creativa, finns i handlingarna tillhörande länsstyrelsens beslut 2002-11-06.

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Kyrkomiljön på Alnön ligger högt belägen i ett delvis öppet landskap. Områdets kärna i den sluttande terrängen mot väster utgörs av Alnö medeltida kyrka och Alnö nya kyrka från 1895 på västra respektive östra sidan av byvägen från Vi. Begravningsplatsen som anlades strax efter att den nya kyrkan uppförts ligger några hundra meter söder om kyrkan och inhägnas av ett gjutjärnsstaket. Mellan den nya kyrkan och begravningsplatsen ligger Kyrkskolan som uppfördes på 1860-talet. Avståndet mellan nya kyrkan och begravningsplatsen är relativt stort vilket var en av anledningarna till att ett särskilt gravkapell uppfördes centralt på begravningsplatsen.

Gravkapellet byggdes 1905 efter ritningar av Natanael Källander som var stadsarkitekt i Sundsvall. Kapellet uppfördes i jugentstil med tidstypiska muralmålningar på entrésidan. Den kopparbeslagna pardörren omges på båda sidor av kalkmålningar med figurmotiv. Ovan entrédörren finns ytterligare kalkmålningar, ett St. Georgskors infogat i en cirkel och en uppåtgående starkt strålande sol i gavelspetsen. Gravkapellet har en huggen stengrund och kalkcementputsade väggar, med rusticering avfärgade i en beigegul kulör. Ytterväggarna avslutas med gavelpartier i samtliga väderstreck där gavelrösterna är spritputsade med rent kalkbruk. Taket och hela lanterninen är täckta med kopparplåt. Fönsterbleck och hängrännor är också av kopparplåt. I murarna mot norr och söder finns höga bågformiga fönster med små blyspröjsade rutor. Kapellet har drag av nationalromantik där gavelpartiernas hörn stötts av konteforer, stråvpelare. På kapellets baksida finns en låg tillbyggnad som inrymmer kistrum. Denna tillbyggnad är den andra på denna plats och kommer nu att rivas för att ersättas av en tredje.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Befintlig tillbyggnad, byggd 1945-46, rivs och ersätts med en större tillbyggnad mot öster, kapellets baksida, enligt godkänd ritning.

Tillbyggnaden inrymmer ett större bisättningsrum med ett källarplan för kistförvaring. Det övre våningsplanet inrymmer två avdelningar där den södra halvan inrymmer kisthiss, arbetsbänk och trappa till källarplanet. Den norra delen, entrédelen, inrymmer väntrum för besökare, RWC och klädhängare samt entré till kyrkorummet.

Tillbyggnaden har form av en solfjäder, nio meter lång och med samma bredd som huvudbyggnaden. För att kapellets yttre pelare och konteforer skall förbli helt synliga ansluter tillbyggnadens yttermurar något innanför kapellets murar samtidigt som partiet närmast kapellet inglasas.

Eftersom de befintliga smala entréerna, på ömse sidor av kapellets östra del, leder direkt mot altaret och dess vägg upptas nya entréer mitt på de väggar som idag bildar förrådsutrymme mellan ytterdörrar och kapellet.

Tillbyggnadens taknock sträcker sig i höjd med takfotens nedre del. Det flacka sadeltaket valmas så att kapellet former blir tydliga vid betraktelse mot väster. Byggnadsmaterial och färgsättning anpassas efter kapellet.

Länsstyrelsen motiverar sitt beslut enligt följande: förslaget är godtagbart genom tillbyggnadens moderna utformning som på ett godtagbart sätt ger möjlighet att avläsa kapellets ursprungliga utformning. De få ingreppen i kapellets ursprungliga byggnadsmaterial medför också att kapellet i framtiden relativt enkelt kan återställas i ursprungligt skick.

RESULTAT

Projektet med tillbyggnaden innehöll även en del förändringar i det befintliga kapellet. En sammanfattning av de antikvariska frågorna som gäller den kapellet samt det som villkorats från länsstyrelsen vad gäller tillbyggnaden.

Interiör- kapell

Kapellets orgel flyttades från sin nuvarande placering norr om altaret till kapellets bakre del, intill södra väggen. Den bakre bänken på södra sidan togs bort då orgeln placerades där. Den främre bänken på den norra sidan förlängdes med en tidigare avkapad del av bänken. Den avkapade delen hittades på vinden och återsattes.

Nya öppningar mellan kapell och tillbyggnad innebar håltagning i väggar i befintligt kapell. Väggarna består av ca 70 cm tjockt, murverk av tegel. För att kunna ta hål sågades det först med klinga snett inåt från två håll och sedan bilades teglet bort. En ”överliggare” av järn är placerad vid öppningens överdel för att de stenar som är lagda i valv ej skall falla ned. De nya dörröppningarna i de befintliga murarna blev mycket bra. Öppningarna ger rummet rymd. Avfasningen i muren ovan dörröppningarna är av stor vikt för det lyckade resultatet.

Kistplatsen var tidigare upphöjd. Denna upphöjning som tillkom vid ombyggnad 1945-46 har tagits bort av arbetsmiljöskäl. Vid borttagandet av podiet skadades de gamla marmorplattorna och kunde inte återläggas. Nya marmorplattor är lagda, de har en ljusare nyans än de gamla. Färgprov av de gamla togs men det gick enligt entreprenören inte att finna några plattor som låg närmare i nyans. Nya plattor är lagda mitt för kistöppningen fem rader brett och nio rader långt. I sitt utförande markerar de nu kistplatsen och de kommer att synas minimalt när katafalk och kista finns på plats. Nya kakelplattor i samma ljusa gröna nyans har lagts vid de nya öppningarna till tillbyggnaden. Där ansluter de till en klinker i annan färg, det ser lite konstigt ut med tre olika färger på mindre än en kvm men klinkern syns ej då dörren är stängd. Man räknade på om man skulle ha kunna ta upp ytterligare två rader av de gamla plattorna framför kistöppningen men det visade sig att de nya plattorna inte skulle räcka för att täcka detta hål. För att behålla en sammanhållen linje vid kistplatsen beslöts att göra som utförandet blev. Slutresultatet blev en väl sammanhållen enhet med lagom stor och acceptabel yta med väl avvägd form. De nya plattorna vid de nya öppningarna, samt plattorna vid kistplatser är tydliga indikatorer på att här har det skett förändringar.

Invändig ommålning har skett, då den befintliga färgen på vissa ställen släppt. Ommålningen gjord med emulsionsfärg då väggarna vid tidigare renovering hade målats med det. Efter ommålning syns fortfarande vissa sprickorna i väggarna, detta får man acceptera det är i princip omöjligt att spackla över dem då de kommer tillbaka.

De gamla elradiatorerna är utbytta, kapellet värms nu upp av vattenburen värme. Från början var det föreslaget en större storlek på radiatorerna, som gick upp till fönstren. Detta avstyrdes och istället installerades lägre men bredare radiatorer. De befintliga elradiatorerna var även dom ett tillskott i kapellet och utbyte av dem förändrar inte kapellet kulturhistoriska värde.

Interiör - tillbyggnad

Hörnpelare från gamla kapellet är nu inbyggda och väl synliga i den nya delen vilket gör det möjligt att tydligt urskilja kapellets tidigare form. De glasade partierna närmast kapellet har på den norra sidan, entrésidan, försetts med klartglas både det yttre och det inre. På den södra sidan, vid bisättningsrummet, är det yttre glasat klart medan det inre mörkfärgat. Detta var önskvärt från församlingen för att förhindra insyn vilket är godtagbart med tanke på rummets funktion och genom att det ytterst är klartglas blir det inget iögonfallande.

Exteriör - tillbyggnad

Putsen på tillbyggnaden skulle vara lika kapellets och efter putsanalys av kapellets puts användes ett svagt KC- bruk även på tillbyggnaden. Putsen avfärgades efter tolkning av färganalys i en vit kulör som skulle överrensstämma med kapellets, vilket det inte gjorde. Tillbyggnadens färg blev alldeles för vit jämfört med kapellets. Färgsättningen på tillbyggnadens fönsterbågar på skulle även dom överrensstämma med kapellet, detta gjorde de inte. Glaspartiernas och övriga fönsterbågar var lackade i en blå färg, S4020 R80B och hade inte alls någon utgångspunkt i de gråmålade bågar på kapellet.

Grundstenar i hörnet vid den södra entrén ojämnt lagda. Fogmassa hade använts istället för KC-bruk i fogar mellan fasadputs och naturstenssocken samt i naturstenssocken. Det fanns plåtskador på konteforerna i anslutning till tillbyggnaden. Plåtarbetena var överlag dåligt utförda, krokigt och ojämnt på flera ställen men även direkt felaktigt konstruerade t ex fönsterbleck vid de runda fönstersmygarna.

Denna rad av anmärkningar ur antikvarisk synpunkt påpekades under arbetets gång samt vid slutbesiktning. Tillbyggnadens färgsättning kunde inte godkännas ur antikvarisk synpunkt. Detta hade påtalats av antikvarien till berörda parter. I tillståndsbeslutet står att tillbyggnadens färgsättning skall underordna sig befintligt kapells. Utgångspunkten för deltagande som antikvarisk sakkunnig var självfallet att alla aktuella handlingar var godkända av länsstyrelsen eftersom man inte får påbörja arbetet innan detta skett. När problemet med färgsättningen var ett faktum upptäcktes att alla handlingar rörande tillbyggnaden inte var godkända av länsstyrelsen, man hade ej lämnat in de kompletteringar gällande byggnadsmaterial, färgsättning och detaljutformning som länsstyrelsen krävt i sitt tillståndsbeslut.

Detaljarbeten och färgsättning var i slutändan inte bra. Både läns museet och länsstyrelsen hade synpunkter på det utförda arbetet. Församlingen önskade även de åtgärda detta och slutjusteringen, bl a ny färgsättning på tillbyggnadens fasad och fönsterbågar, genomfördes 2003 i samband med att man putsade om kapellet.

Gravkapellet från norr med tillbyggnaden under byggnad

Ny öppning från kapellet till tillbyggnaden

Kapellet och tillbyggnaden från söder

Tillbyggnadens glasparti från norr

KÄLLOR

Yttrande avseende ombyggand av Alnö gravkapell, Läns museet Västernorrland, 202-98.

Länsstyrelsens beslut 225-8965-99 och 225-2858-98.

Alnö gravkapell, Antikvarisk slutrapport, Fasadrestaurering 2003, ADL Creativa, Sundsvall.